

CALISTRAT HOGAȘ

# *Pe drumuri de munte*

*Prefață, fișă biobibliografică  
și referințe critice  
de Lucian Pricop*

## CUPRINS

<i>Calistrat Hogaș și plăcerea textului</i> (Lucian Pricop) .....	7
<i>Fișă biobibliografică</i> .....	11
<i>Referințe critice</i> .....	13

### AMINTIRI DINTR-O CĂLĂTORIE

Spre mănăstiri .....	21
De la Vărătic la Săcu.....	29
La Agapia.....	43
Spre Pipirig .....	51
Hălăuca .....	57
În Valea Sabasei .....	73
Pe Șeștina.....	86
Jupâneasa Zamfira .....	108
Ion Rusu .....	116
Un popas .....	128

### ÎN MUNȚII NEAMȚULUI

Florica .....	141
Spre Nichit.....	167
Părintele Ghermănuță .....	188
Singur.....	222
La Tazlău.....	250

## AMINTIRI DINTR-O CĂLĂTORIE

### *SPRE MÂNĂSTIRI*

Orice călătorie, afară de cea pe jos, e după mine o călătorie pe picioare străine; a avea la îndămână cupeaua unui tren, roatele unei trăsurii sau picioarele unui cal însemnă a merge șezând și a vedea numai ceea ce ți se dă, nu însă și tot ce ai voi. Iată pentru ce eu și tânărul meu tovarăș de călătorie ne hotărâram a merge pe jos peste munți și în răgaz, de la Piatra pân' la Dorna, lăsând la o parte drumul mare.

În ziua de șase iulie eram gata; cu alte cuvinte, aveam toate trebuințele de drum așezate în o boccea de forma unei raniți soldățești, legate la spate prin ajutorul unor curele ce se încrucișau pe pieptul nostru: la șoldul stâng câte un revolver, în dreapta câte un baston sănătos, și la picioare opinci de piele roșie, legate cu șferi negre de lână de capră, care ne înfășurau în spirală pulpa până la genunchi peste un colțun negru de lână vrâstat cu roș. O pălărie neagră și mare putea, la nevoie, să mă apere și de ploaie și de soare. Tovarășul meu, în loc de pălărie, avea pe cap un chipiu de uniformă, iar drept strai mai gros de lână era îmbrăcat cu o venghercă de doc alb.

În revărsatul zorilor plecarăm.

Deocamdată trebuia să mergem la Almaș. Fiind însă mai dinainte hotărât între noi de a ne feri de drumul mare, nu cunoșteam o potecă sau un drum mai scurt pentru ținta noastră. Ajunsesem la barieră.

Nici un suflet de om nu era încă deștept; numai câțiva câni, prea harnici poate, își făceau datoria bătând la noi, sau – mai bine zis – la neobișnuita noastră îmbrăcămintă de drum. Oricum însă, eu găseam de vină pe tovarășul meu, care avuse ciudata idee de a mărita straietele de sublocotenent cu opincile, bastonul și bocceaua din spate; și mă sileam a-l face să priceapă că numai pentru dânsul făceau câinii atâta gălăgie. Apucarăm la stânga pe prundul Cuejdiului înspre Dărmănești, fără să știm dacă am apucat bine sau rău. Norocul însă ține cu drumețul: la câțiva pași, pe prispa unei case albe, gospodarul și gospodina dormeau duși sub o plapomă, lipiți unul de altul pentru a putea să înfrunte, după socotința mea, răcoarea dimineții; căci, deși în iulie, dimineața din ziua de șase era totuși destul de rece; ei dormeau duși și se legănau poate în visuri fericite; noi însă, și mai cu samă eu, fără respect pentru toate aceste nimicuri și fără nici o ceremonie, mă apropiam de dâșii, ridicai cu bățul plapoma de pe nasul gospodarului, care dormea la margine, îl împinsei puțin, îl trezii și, fără a-i da bună dimineața cel puțin, îl întrebai scurt despre drumul la Almaș. Foarte rar se întâmplă cuiva să vadă o figură mai elocventă decât cea a omului meu; un psiholog ar fi scris volume întregi; eu însă cred de ajuns a spune că e – psihologicește vorbind – de mare interes înfățișarea unei figuri ce trece, de la adâncă liniște a unui somn fără de grijă, la izbitoarea întipărire a unei surprinderi. Ceea ce s-a petrecut atunci în sufletul lui a fost, desigur, mai iute decât fulgerul; destul că, cu niște ochi de două ori mai mari decât cei ce poate-i avea de obicei, cu o față lungă și spărietă și neputându-se lămuri de unde și cum răsărisem noi așa ca din pământ, se uită la noi, măsurându-ne cu privirea-i zăpăcită, de sus până jos și îndesându-se tot mai tare spre părete, ca și cum ar fi voit să scape de o vedenie supărătoare. Biata femeie, strâmtorată astfel și buimacă de somn, începu a se întoarce sub oghial și a îngăima vorbe neînțelese, care nu puteau fi decât niște puternice protestări conjugale... Pentru a sfârși mai iute cu toate acestea, îl întrebai încă o dată pe gospodar despre drumul la Almaș.

– Pe aici, ne răspunse el în cele din urmă, arătându-ne spre deal; și spre acolo apucarăm și noi.

Desigur că spărietul nostru cicerone ne va fi urmat multă vreme cu privirea. Noi însă nu ne mai uitaram îndărăt, ci ne urmarăm

drumul pe prundiș, sărind ca niște capre peste bolovani, cursuri de apă, bălți și gloduri. Dimineața era măreață și ne vestea o adevărată zi de iuliu. Nici un nor nu plutea sub albastrul cerului adânc și limpede ca ochiul unei fecioare. Toate stelele se mistuieră și cel mult dacă îndrăzneța Stea a Ciobanului mai înfrunta, din când în când, valurile de lumină trandafirie, cu care zorile inundau răsăritul depărtat. Nici un vânt nu mișca aerul, și grâul, în lanurile de aur, stătea tot atât de neclintit ca și firul de iarbă din fânețele înflorite. Roua avea înfățișarea unor mărgăritare ce nu așteptau decât o rază de soare spre a se schimba în strălucitoare diamante. Umezeala și răcoarea dimineții dădeau întregii firi o nespasă frăgezime. Totul începuse a se deștepta sub întâile raze ale zilei, dar totul era coprins de o liniște, de o tăcere, de un fel de înmărmurire solemnă; și firea întregă părea că se află în o religioasă așteptare. La răsărit se ivea geana de aur și de purpură a unui soare tânăr, care într-o clipă șterse într-o nemăsurată depărtare umbra de pe fruntea munților neguroși. Noi ne urmarăm drumul, cu sufletul stăpânit de măreția priveliștii, iar rarii drumeți ce întâlneam, și pe care-i lăsam în urmă, după ce ne doreau cale bună, se uitau lung și mirați după noi.

Spre a merge la Almaș pe drumul mare, ar fi trebuit să suim Dealul Balaurului, ce se ridică dincolo de Dărmănești. Lucrul acesta însă nestând în planul nostru, de la o vreme cotirăm de la Dărmănești, la stânga, spre Gârcina, pentru a tăia peste dealuri, pe drumul de picior. Drumul acesta ne duse spre Gârcina până la biserica din sat, de unde trebuia să ne îndreptăm către Almaș; în drum ne întâlnirăm cu preotul locului, care mergea cu un țaran la un ogor din apropiere. Pe preot îl cunoșteam și-l întrebai de drumul ce trebuia să apucăm, ca să ieșim la Almaș. După ce căpătarăm lămuririle trebuincioase, plecarăm înainte. În urmă tocmai, am aflat că țaranul ce însoțea pe preot era ajutorul de primar al comunei Gârcina și că, văzându-ne așa de neobișnuit îmbrăcați, își aduse aminte că în cercul comunei lui are și îndatoriri polițienești. Astfel, după ce ne depărtarăm puțin, se întoarse către preot și-l întrebă dacă ne cunoaște. Preotul, care înțelese bănuielile ajutorului de primar și care voia să glumească puțin, îi răspunse că habar nu are de cine suntem și că nici nu ne-a mai văzut vreodată pe meleagurile acelea. Ajutorul, de cuvânt și totdeauna cu privighere pentru siguranța publică, căută să afle tot de la preot dacă

aveam pașapoarte în regulă. Acesta dete din umeri și-i răspunse foarte serios și cam îngrijit:

– Știu eu? Poate că sunt niște scăpați de la vreun arest; ar fi bine să cauți a te încredința și cu atât mai mult, cu cât aveți, mi se pare, la primărie niște porunci în această privință.

– Că bine zici, părinte!

Și nici una, nici două, se întoarse din drum, apucând spre primărie, cu gând de a trimite câțiva vătăjei în urma noastră, ca să ne prindă și să ne ducă la comună. Preotul, văzând că gluma se îngroașă, îl lăsă să meargă puțin, apoi începu a râde cu hohot și-l chemă înapoi, spunându-i cine suntem.

– Să mă bată Dumnezeu, părinte, zise ajutorul de primar, că, de nu-mi spuneai sfinția-ta sau de-i întâlneam singur, îi legam burduf și-i duceam la comună, ca să le cercetez pașapoartele. Cine dracu i-a îndemnat să se îmbrace ca niște marchidani și să cutreiere satele? Văzut-ai pe cel mai tânăr? Tuns, cu chipiu de uniformă, cu opinci și cu bocceaua în spate, parcă era un dezertor. La Gârcina i-ai scăpat sfinția-ta; da nu știu cine are să-i scape la alte comuni.

Și țaranul avea dreptate: cel întâi nespălat avea tot dreptul să ne întrebe de pașapoarte sau cel puțin de biletele de identitate. În timpul acesta noi ne urmam drumul liniștiți, tăind de-a lungul Gârcina, un sat și de munte, și de câmp; de munte, fiindcă nu se mai sfârșește, de câmp, fiindcă sunt casele foarte dese. Străbăturăm deci satul acesta sau, mai bine zis, această nesfârșită stradă de case țărănești, prin care cineva merge aproape două ceasuri cu credința, de la o vreme, că celălalt capăt trebuie să fie pe lumea ceialaltă. În adevăr, până ce să ajungem la jâtăria despre miazănoapte, sudoarea ne înmuiase trupurile și ciuda ne cuprinsese sufletele. Băltoagele verzii, miasmatică și adânci, care împănau drumul în lung și în lat, ne sileau la sărituri gimnastice și de precizie peste golurile destul de mari dintre bolovanii puși în rând pe marginea acestor băltoage. Nenorocit piciorul greoi sau neghibaci, care n-ar fi avut în el ceva din firea caprelor! O baie de glod, până la genunchi, ar fi fost neînălăturată. Noi însă, din fericire, eram deprinși cu aceste punți de un alt soi și le trecurăm pe toate fără greș.

Ieșiți afară din sat, răsuflarăm în sfârșit și ne urmarăm drumul spre Almaș pe poteca de picior, ce taie dealurile de-a curmezișul între

răsărit și miazănoapte. La dreapta se întinde un șir de coline cu povârnișuri dulci și acoperite cu sămănături, fânețe și ciritei; la stânga, colinele se schimbă în dealuri, și, mai departe, între apus și miazănoapte, dealurile devin munți, al căror lanț umple întregul cerc al vederii din partea aceea. După un mers grabnic de două ceasuri și mai bine, ieșirăm pe creasta unui deal lutos și sfârâmat, care se ridică la o mică înălțime deasupra Almașului. Scoborâram în sat, trecând pâraul cu același nume și merserăm la micul schit de călugărițe, care se află din sus de curtea boierească.

Starița schitului era rudă cu tovarășul meu de drum și, prin urmare, de la sine se înțelege că furăm cu deosebită cinste primiți. E foarte atingător lucru să vezi cu câtă bunăvoință și cu câte jertfe chiar se îndeplinesc datoriile ospitalității în aceste schituri locuite de câteva femei sărmene. Poate că adevăratele învățături evanghelice au și ele cuvântul lor, în aceste locuri, cel puțin. Furăm deci cu mare dragoste ospătați și găzduiți până a doua zi.

De la Almaș, trebuia să mergem la Horaița, dar, fiindcă nu cunoșteam drumul, furăm nevoiți a cere la starița schitului pe cineva care să ne călăuzească. Acesta fu lucrul cel mai ușor, de vreme ce maica Filofteia se părea că nu are în mânăstire altă însărcinare decât pe aceea de călăuză. Ne gătirăm și plecarăm. Călăuza mergea înainte și noi după ea. Și acum mi se pare că văd aievea pe maica Filofteia: era o femeie de statură mijlocie, mireană la trup și numai la cap călugăriță. Poate că acesta era portul ei de drum, noi ne dădurăm însă cu socoteala că ea ar fi trebuit să nu-și pună niciodată altă îmbrăcăminte... Avea maica Filofteia niște ochi căpriei și mari, care te tăiau în suflet cu ascuțișul privirii lor și care, deși trecuți în vârstă, ardeau totuși de focul unei tinereți mistuite de văpaia unor patimi înădușite. Gura ei cam mare și buzele ei, deși vestejite, dar totuși destul de cărnose, făceau să te gândești fără de voie la păcătoasa biblică care ar fi aruncat peste umerii desfrâului său haina cuvioasă a mironosiștelor. Chiar fața ei boțită sporea înfățișarea ațățătoare a întregului și te făcea să ți-o închipui cu douăzeci de ani în urmă... De sub comanac, îi ieșea pe tâmple, în semicercuri, părul ei cărunț, dar așezat totuși și pieptănat cu multă îngrijire. Ce păcat că nu era negru acest păr!...